

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 3 (1154) 15 СТУДЗЕНА 2014 г.

1000-я марка Беларусі

7 студзеня 2014 года выпушчаны блок з трох марак з серыі "Іканапіс Беларусі", маркі №№ 1000-1002, "Трыпціх, XXI ст.". У мастацкую аснову паштовага блока пакладзены абрэз 2011 года стварэння "Сабор беларускіх Святых".

Трохчасткавы абрэз "Сабор беларускіх Святых"

размящаецца ў кіёце ніжняга прыдзела Храма-Помніка Ўсіх Святых у Менску. Гэта найбольш поўная выява беларускіх святых і новапакутнікаў на момант стварэння абрэза ў 2011 г. Сярэдняя частка трыпціха ўяўляе сабой сабор 16 беларускіх святых, якія шанујаца здавён, на фоне зборнага вобраза Храма Божага.

Наши кар.

Левая і правая часткі - выявы 60 новапакутнікаў Беларусі, праляшоўшых у апошнія ліхія гады.

Дызайн А. Мядзведэв.

Наклад 20 тысяч.

Нагадаем, на марцы № 1 незалежнай Беларусі змешчана выява крыжа Ефрасінні Полацкай.

Выйшаў "Верасень" № 9

Выйшаў з друку чарговы, дзяўяты па ліку, нумар літаратурна-мастацкага часопіса "Верасень". Паэзія ў часопісе прадстаўлена творамі Ганны Новік, Артура Камароўскага, Ганны Рудак, Аляксея Карпенкі, Марысі Сушы, Аліны Агрэніч, Тацяні Мацюхінай, Тадоры Шпількі, Эдуарда Дубянецкага, Леаніда Дранько-Майсюка.

Раздел "Проза" складаецца творы Канстантыны Глухоўскай, Віталя Воранава, Аляксандры Сымоновіч, Ганны Старыковіч, Паўла Ляхновіча.

У разделе "Драматургія" друкуеца казачная г'еса Мюра Фарыдовіча "Цуда-малпа".

Сучасная польская літаратура ў нумары презентуецца апавяданнем Марціна Балчоўскага "Брудна-блакітная". На беларускую мову твор пераклала Ірына Хадарэнка.

Раздел "Крытыка" адкрывае артыкул Святланы Калядкі "Эмоцыя ці рацыё", прывесчаны пазней Максімам Танкам. Пад назовам "Легенды і міфы ТВЛ..." друкуеца гутарка Валерыя Куставай з Алемем Аркушам. Начнымі нататкамі з чытамі дзеліца Уладзімір Сіўчыкай. Аб таямніцах творчага натхнення Марыны Яўсейчык размаўляе з музыкам Пятром Клюевым. У артыкуле "Генерал свабоды" Анатоль Трафімчык даследуе тэму Тадэвуша

Касцюшкі ў беларускай публіцыстыцы. Ала Петрушкевіч рэцэнзуе новую книгу Міры Лукшы.

Пытайте "Верасень" № 9 на сядзібе ТБМ (Румянцева, 13) і ў Акадэмкінзе. Чытацце "Верасень" на сайтах: Kamunikat.org і tbm-mowa.by.

Дасылайце свае творы ў "Верасень" на адрес: verasenchas@gmail.com

ISSN 2073-7033

110 гадоў з дня нараджэння Алеся Якімовіча

ЯКІМОВІЧ Алесь (Аляксандр Іванавіч; 17.1. 1904, в. Чурылава Уздзенскага р-на Менскай вобл. - 15.1. 1979), бел. пісьменнік; адзін з заснавальнікаў бел. дзіцячай ліры. Заслужаны дзеяч культуры Беларусі (1968). Скончыў БДУ (1930). З 1924 рэдагаваў час. "Беларускі піянер", "Іскры Ільіча", у 1945-48 - "Бярозку". З 1948 працаў у Дзярж. выдве Беларусі, у 1955-60 літкан-сультант Саюза пісьменнікаў Беларусі. Друкаўся з 1923. Першая кн. - "Вершы" (1925). Пісаў пераважна для дзяцей: зб-кі "Гул бубна" (1925), "Залаты зуб" (1937), "Сябры" (1948), "Я - юны піянер" (1952), "Залатыя руки" (1975). Аповесці "Перамога" (1930), "Незвычайны мяждзведз" (1934) пра становленне характеру вяско-вых хлапчукоў. Проблемы прац. і маральнага выхавання дзяцей у школе і сям'і ў апо-

весці "Гаворыць Масква" (1951), многіх апавяданнях. Аповесць "Смелая людзі" (1960) пра герайзм сав. людзей у гады Вял. Айч. вайны. Тэатралогія (аповесці "Адкуль ліха на свеце", 1963; "Канец сервітуту", 1966; "Кастусь Ка-ліноўскі", 1971, - за ўсе Дзярж. прэмія Беларусі 1974; "Цяжкі год", 1975) пра гіст. мінулае Беларусі. Апрацоўваў нар. казкі: зб-кі "Каток - залаты лабок" (1955), "З рога ўсяго мно-га" (1959), "Андрэй за ўсіх мудрэй" (1975). Пісаў літ. казкі ў вершах і прозе: "Каваль Вярні-дуб" (1936), "Казка пра сме-лага вожыка" (1937), "Браты Лазоўскія" (1965). Аўтар кніг дзял чыгання "Чытанка" (1933, з Е. Гародкінай), "Роднае сло-ва" (1932), "Слухай - запамінай. Азбука ў вершах і малюнках" (1948), "Звяры нашых лясоў" (1951). Выступаў з артыкула-мі па пытаннях тэорыі і прак-

тыкі бел. дзіцячай ліры. На бел. мову пераклаў асобныя творы Х. Андэрсена, І. Крылова, Дж. Лондана, Гі да Мапасана, Дз. Маміна-Сібірака, У. Маякоўскага, М. Някрасава, А. Пушкіна, Л. Талстога, І. Тургенева, К. Чукоўскага, А. Чхава, П. Яршова і інш. Асобныя вершы Я. пакладзены на музыку. *M.P. Mihailaj*

75 гадоў з дня нараджэння Васіля Шаранговіча

Васіль Пятровіч ША-РАНГОВІЧ (нарадзіўся 14 студзеня 1939, вёска Качаны ў гміне Мядзел Пастаўскага павету, Заходняя Беларусь) - народны мастак Беларусі, творца ў галіне кніжнай і станковай графікі.

Нарадзіўся ў сям'і каваля. Першай настаўніцай жы-вапісу для Васіля была мама, якая сама марыла стаць мастач-

кам, ды не мела магчымасці. Прафесійныя навыкі Васіля Пятровіча атрымоўваў, навучаючыся ў Мазалеўскага, Лейтмана, Паслядовіча.

Пасля заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута (1966) Васіль Шаранговіч працаўваў у выдавецстве "Беларусь", а пасля на працягу 25 гадоў загадчыкам кафедры графікі, прарэктарам па навучальнай працы і рэкторам БТМІ. З 1997 Васіль Шаранговіч на працягу 12 гадоў займаў пасаду дырэктара Музея сучаснага выяўленчага мастацтва. Сёння кіраўніком Музея сучаснага выяўленчага мас-

тацтва з'яўляецца яго дачка, Наталля Васільеўна Шаранговіч.

За больш чым сорак гадоў творчасці мастак праілюстраваў больш за шэсцідзесят кніг, палова з якіх адзначана на ўсесаюзных і рэспублікан-скіх конкурсах, у тым ліку чатырма дыпломамі і медалямі Францыска Скарыны. У стан-кавай графіцы шырока ўжывае нацыянальная мастацкая традыцыя, сімволіку і метафору. У 1986 за нізку гравюру "Памяці вогненных вёсак" Васіль Шаранговіч быў уганараваны Дзяржайной прэміяй Беларусі і бронзавым мэдалём трохнадаля "Майданэк-85" у Польшчы.

Выставы мастака экспанаваліся ў многіх краінах Еўропы, Азіі і Амерыкі.

Ілюстраваў "Маніфест Камуністычнай партыі", дзіцячу кнігу "Залатыя ключык", выданні пээмай Адама Міцкевіча "Пан Тадэвуш" і Якуба Коласа "Новая зямля". Літаграфія Леніна, створаная Шаранговічам, прызнаная найлепшай у Савецкім Саюзе.

Bikinedya.

Да 75-годдзя мастака "Белпошта" выпусціла маркаваны маст. канверт.

Дзе ў Пінску родная мова жыве?

Пастаўленае пытанне паклікала мяне на гарадскія вуліцы, ва ўстановы дзяржаўных структур, на заводы і фабрикі, у школы, гімназіі, ліцэі, каледжы і ўніверсітэт, у грамадскі транспарт і г.д. І што ж я там убачыў і пачуў?

Карціна, прама скажам - жудасная. Роднай мове беларусаў у Пінску адведзена роля беднай падчарыцы. Мова злачынна знішчаецца. Але ж хоцьца пачаць з добра. Яго мала. Але прыклады станоўчага ёсць. Вось з іх і пачнём.

Пінск у візуальным афармленіі

Нехта з вялікіх сказаў: "Тэатр пачынаецца з гардэрова". Калі перафразаваць гэту мудрасць, то можна сказаць, што горад пачынаецца з візуальнага афармлення вуліц, дарог, будынкаў устаноў, арганізацый, транспарту...

У горад вядуць чатыры галоўныя дарогі: з Лунінца, Століна, Берасця і Івацэвіча. Уяздныя ўказальнікі аформлены па-беларуску. Гэта радуе. Але далей негатыў бярэ свой верх. Назвы вуліц абазначаны амаль на кожным будынку і ў асноўным па-руську. Трэба адзначыць, што сям-там ёсць шыльды па-беларуску. І з'явіліся яны толькі пасля майго выступлення ў гарадскіх газетах і паходу ў ідэалагічных аддзелах гаррайвыканкамамаў.

Для прыкладу падлічыў указальнікі на адной з самых доўгіх вуліц горада. І пад-

лікі паказалі на 18-20 рускамоўных шыльдаў прыпадае толькі адна беларуская. Вось такая роўнасць моў па-пінску. Цікава, выглядзаюць і назывы вуліц. Вуліцы ў асноўным носяць назывы рускіх рэвалюцыянероў, дзяржаўных дзеячоў Савоза, пастаў, пісменнікаў, вучоных Расіі. А дзе ж беларускія знакамітасці? Горад весь у рэкламных шыльдах. І на 90% яны аформлены на рускай мове. Знайшоў і беларускамоўныя. І ўсе яны, здаецца, належыць "Піна-трынт". Звязніце ўвагу на фотаздымак №1. а вось такіх парадоксаў, як на здымку "Родны кут" ямагу называць некалькі, дзе толькі адно слова беларусае, а ўсё далей па-руську. Гэта гаворыць аб непісменнасці і нацыянальным безкультур'ем гаспадароў гэтых гандлёвых кропак. Мяркуюце самі пра наступныя шыльды: "Родны кут" і универсал, "Павільён", "Гасцінец", магазін "Журавінка", магазін "Павлінка", ресторан "Нестерка" і г.д.

Чыгуначны вакзал - гэта своеасаблівія вароты ў свет. Пасажырская цягнікі прывозяць гасцей з Еўропы, Расіі, Украіны. Адсюль гаспадары горада адпраўляюцца ў падарожжа ў розныя куткі роднай Беларусі, у бліжнія

і далёкае замежжа. Што ёсць беларускага на чыгуначным вакзале? З двух бакоў вакзала абазначана па-беларуску назва станцыі, з прывакзальнай плошчы - "Чыгуначны вакзал" Яшчэ знайшоў па-беларуску - "Багажнае аддзяленне". На гэтym, здаецца, беларуское на чыгунацы ў Пінску ўсё скончана. Куды ні кінь вокам - усёды чужая мова.

Яе голасам гаворыць грамадскі транспорт горада

Добрыя слова ўдячніці трэба выказаць дырэкцыі АТП-3 за тое, што яны шмат робяць для таго, каб беларуская мова згодна з Законам аб мовах жыла. З гэтай мэтай амаль усе гарадскія аўтобусы аbstаляваны радыёгукавой апаратурай для аўтапарку.

рэдка.

На крылах песні

Песня - адзін з жанраў народнай творчасці, мастацтва народа. У песні выражаеца душа народа, песня супрадава-джае яго ва ўсіх праявах жыцця. Песня разам з чалавекам і ў радасці, і ў горы, і ў часы працы і адпачынку. У песні раскрываюцца думы і спадзянкі, характеристары народа і псіхалогія. Гэты жанр народнай творчасці самы папулярны і даступны шырокім масам людзей.

З добрай волі Міхася Цурканава беларуская песня жыве ў горадзе, дзякуючы яму Пінск вядомы не толькі ў Беларусі, але (не пабоюваць) і ў свеце. Праславілі калектыв аматараў беларускай народнай песні і танцу, якім паў-

На здымку Тацяна Валер'ева

прывінкаў, агучвання розных паведамленняў і рэкламы. Прыменя сабе адчуваеш, калі прыгожы дзяячоў голас на мілагучнай беларускай мове называе прывінкі і агучвае рэкламу (праўда, рэклама ў большай частцы рускамоўная). І гэта голас Тацяны Валер'евай, якая працуе ў ТРК "Вараг". Яна з'яўляецца музыкальным рэдактарам радиостанцыі "Свё радыё". Для інформатыўнага неабходна нагадаць пасажырам, што Тацяна вучылася ў школе №9 горада Пінска. Наставніца Галіна Аляксеўна Пашалюк заахвочвала дзяўчыну да авалодання беларускай мовай. Тацяня ў школьнія гады нават спрабавала пісаць вершины па-беларуску. У час нашай размовы Тацяна шчыра прызнаеца, што яе заслугу ў тым, што яе голасам гаворыць транспорт у Пінску, няма, што яна ў пасядзённым жыцці беларускай мовай карыстаецца даволі

стагоддзя кіруе Міхайл Васільевіч, разносіць, быццам на крылах, па краінах свету нашу песьеннную культуру, дорачы народам сямлі добры настроі, весялосьць, шчасце. На крылах гэтай песні калектыв вяртае Пінску і ўсёй нашай Бацькаўшыне, нашай роднай Беларусі вядомасць, славу і гораць.

Вось перед маймі вачыма рэпертуар заслужанага аматарскага калектыву РБ ансамбля песьні і танцу "Палескі зоры" на 2014 год. У ім 42 нумары. З іх толькі тры, дзе мастацкі кіраўнік выкарыстаў песьенну творчасць народа Украіны і Расіі. Лічу наебходным нагадаць, што многія песьні ў гэтym рэпертуары належаць пячу Міхася Цурканава, дзе слова і музыка яго. Нагадаю, што і таленавіты музыкант працуе разам з Цурканавым. Гэта апрашоўшык песні В. Кавалік. Калі будзе жыць і тварыць Міхася Цурканаву, то і будзе жыць беларуская песня. А будзе жыць народная песня, то будзе жыць і беларуская мова, будзе жыць Беларусь.

Найшаноўнейшы Міхася, Бог даў Вам цудоўны талент. Усяўшыні даў нашаму народу нацыянальную мову. Беларускую. Дзякую Вам, што шануецце родную мову і не дадаце ёй згінуць. Няхай родная мова на крылах песьні разлітаецца па свеце!

Уладзімір Гук,
г. Пінск.

Імя ці імёнаў?

Што беларуская мова знікае, знішчаецца, відавочна, у tym ліку ёсць віна і Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, якая ўплывамі і карнімі сіламі паспяхова займаецца яе заняўбаннем і вынішчэнне. Не магчымы тут прама не сказаць і аб некоторых яе вучоных. Але ўсё па парадку.

Зусім нядаўна з Нацдзяржтэлерады ў кампаніі РБ атрымаў шмат папераў, у tym ліку і з Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры за подпісам намесніка, першы яго радок - абзац пачынаеца так:

"Філіял "Інстытут мовы і літаратуры імя (?-М.У.) Якуба Коласа і Янкі Купалы" (...)"

З гэтых слоў мы можам падумаць, што ў свае часы былі адрозны і самастойныя:

Інстытут мовы імя Якуба Коласа

і

Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы

Потым рафарматары ў НАНБ злілі іх у адно цэлае - *Інстытут мовы і літаратуры імя (?-М.У.) Якуба Коласа і Янкі Купалы*, а зараз, як бачна, мы маем у выніку нейкі агрызак-філіял...

Што тут у мяне, малапісменага і недасведчанага

*Міхась Угрынскі,
г. Баранавічы.*

Паважаная рэдакцыя "Нашага слова"

Слова "здрасце" мне гучыць, як у беларускай мове "здраджваіце".

Для беларуса святар можа быць з бародкай і без бароды. Валасы сярэднія стрыжкі. Церазмерна доўгія валасы, як гэта маюць старатэры, неабязважковыя для беларуса. Расейцы любяць святара барадатага, вусатага, валасата-га, мой бацька меў такі погляд. Калі бацька у Нямеччыне пабачыў святара у беларускай царкве зусім коратка, як брыты, астрыжанага, без вусоў і барады, ён мне сказаў: "Гэта не праваслаўны свяшчэннік. Гэта лютаранская святар". Беларуская прымяўка ёсць: "Бязвус, без барады, як чорт малады". Да чаго з маладосці прызываўся, будзеш усцяж хачець гэтага. Я зусім іншага погляду на тое і дапускаю, каб трохі было і новага далучыць да старога звычайно. Я цікаўлюся нашай мовай, і калі змены ідуць на карысць мовы, дык трэба мяняць, але калі ідзе, каб выкінцуюць тое, чаго ў расійскай мове няма, дык гэта шкодна для нашай мовы. Бачу, што ёсць людзі ў цяперашні час, якія дбаяць, каб мова народа ў Беларусі была на ўзроўні вышэйшым, як яна цяпер ёсць.

*Кастусь Верабей,
ЗША.*

На гэтай вуліцы і на вуліцы Ленінградской устаноўлены рэкламныя щыты кампаніі "Піна-прынт". Іх па 6-7 на кожнай, і ўсе па-беларуску

А тут вось такая роўнасць моў: адзін надпіс па-беларуску, а ўсё астатнія па-руську

ПРОЗВІШЧЫ БЕЛАРУСІ: ПІСЬМЕННІКАВЫЯ НАЙМЕННІ

У чарговых публікацыях будуць разгледжаны пісьменнікавыя найменні (онімі), змешчаныя ў шасцітамовым выданні "Беларускія пісьменнікі: бібліографічны слоўнік". У 6 т.: Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруса Броўкі. 1992-1995".

У выданні больш за 1100 артыкулаў. Будуць без падзелу на разрады апісвачца новыя найменні, якіх не было ў выданні 1970 года. Зразумела, што на газетных старонках не могуць быць разгледжаныя ўсе найменні аўтараў, "якія пісалі на стараславянскай, беларускай, рускай, лацінскай, польскай і іншых мовах Беларусі".

Аўтар гэтых радкоў пасля публікацыі "Прозвішчы Беларусі" атрымлівае на свой адрас разнастайныя пісьмовыя і вусныя паведамленні, пытанні пра паходжанне тых ці іншых найменні, чаму прозвішчамі выступаюць назвы жывёлінаў, дрэў, з'явіў прыроды, назвы паніціяў і іншыя.

Як слушна сцвярджае заснавальнік беларускай антрапанімікі акадэмік Мікалай Бірыла, "старажытны чалавек у выніку аймістычнасці свайго мыслення адхажаўляў прыроду, верыў... у магічную сілу слова, быў упэўнены, што жывёліны, дрэвы, розныя з'явы прыроды і іншае, назвы якіх узяты ў якасці імён, становяцца апекунамі, абаронцамі іх носьбітаў... Практычна кожнае паўназначнае слова малю быць выкарыстана ў якасці ўласнага асабовага імені. Гэта забяспечвала выкарыстанне неантрапанімічнай лексікі ў антрапанімічных мэтах".

Грунтоўная артыкулы пра паходжанне прозвішчаў Беларусі не адзін год друкую Валянціна Лемцюгова на старонках газеты "Беларусь Сейдня (Советская Белоруссия)" у рубрыцы "Что в имени моём?".

Некаторыя адказы на пытанні чытачоў "Нашага слова" будуць змяшчаныца пры разглядзе пэўных антрапонімаў у гэтым і наступным артыкулах аўтара.

Абуховіч (Альгерд А., Міхал А., Піліп А., Тодар А.) - форма бацькаймення ад прозвішча *абух* з пераносам націску на антрапанімічны фармант -овіч. ФП: *абух* ('тупая патоўшчаная частка вострай прылады (звычайна сякеры), процілеглая лязу') - *абух* - *Абуховіч*.

Агіевіч (Уладзімір А.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Агій* (*Агей*) з пераносам націску на фармант -евіч (*Агій-евіч*) з семантыкай 'сын Агія' (Агей). ФП: *Агій* - *Агей* - *Агіевіч*.

Адважны (Вінцук А.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *адважны* 'смелы, рабучы'. ФП: *адважыца* - *адважны*. Пісьменнікава найменне *Адважны* (Вінцук А.) добра выяўляе ражу часць, адлагу, смеласць Язэпа

Германовіча ў барацьбе за беларускасць, у змаганні зпольскім ўладамі, а затым кітайскім (Харбін) за дапамогу беспрытульным бедным дзесям, а таксама з царскім прыгнятальнікамі.

Аколава (Валянціна А.) - утварэнне з суфіксам -ав-а з семантыкай прыналежнасці ад антрапоніма *Акол* (*Акол-ава*), які, мажліва, ад апелятыва - прыслоўя (*вакол* 'навокал, кругам'. Асoba магла набыць такое празванне ад частага выкарыстання гэтага слова ў маўленні).

Алексіевіч (Святлана А.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Алексій* (бел. *Аляксей*) нараджэнкі г. Іванава-Франкоўск (Украіна) з семантыкай 'дачка Алексія'. ФП: *Алексій*-*Алексіевіч*-*Алексіевіч*.

Ананіеў (Паўлюк А.) - утварэнне з прыналежным суфіксам -еў-а ад антрапоніма *Ananij* (*Ananij-eў*) з семантыкай 'дачка Ананія'. ФП: *Ananij* - *Ananij* - *Ananіеў* - *Ananіеў*.

Андраюк (Серафім А.) - дэрывают з суфіксам -юк-(-ук) ад антрапоніма *Andrэй* (*Andrэй-ук*) з семантыкай 'дачак Андрэя'. Утварэнні на -ук-(-ук) паўшыраныя на поўдні Беларусі і на Беласточчыне (тут нарадзіўся С. Андраюк). ФП: *Andrэй* - *Андрэй* - *Андраюк*.

Анісковіч (Уладзімір А.) - форма бацькаймення з націскам на фармант -овіч і семантыкай 'сын Аніска'. ФП: *Anisiej* (ці *Anisim*) - *Aniska* - *Aniskavich* - *Aniskovich*.

Аношкін (Іван А.) - дэрывают з суфіксам прыналежнасці -ін ад антрапоніма *Anoška* (*Anoški-in*) з семантыкай 'дачка Аношкі'. ФП: *Ananij* - *Anoška*.

Арабейка (Іван А.) - дэрывают з суфіксальным фармантам -к-а ад антрапоніма *Арабей* (*Арабей-ка*) з памяшальна-ласкальным значэннем, а таксама семантыкай 'дачак'. ФП: *(e)arabey* - *arabey* - *Aрабей* - *Арабейка*. Магчымае і беспасярднє ўтварэнне ад заоніма *арабейка* (*вераўбайка*) шляхам антрапанізацыі - пераходу агульнага назоўніка ў прозвішча.

Арлоў (Уладзімір А.) - дэрывают з суфіксам прыналежнасці -оў-а ад антрапоніма *Arpol* (*Arpol-oў*) з семантыкай 'дачак асобы з прозвішчам *Arpol*'. ФП: *арол* (птушка) - *арол* (перан. пра смелага, гордага чалавека) - *Арол* - *Арлоў*.

Арлоўскі (Восіп А.) - утварэнне з суфіксам -оў-ск-і ад тапоніма *Arpol* (г. *Arpol*) ці *Arpolavae* ('мясціна, дзе вяліся арлы'). Або як прэстыжнае найменне ад *Arpol*. ФП: *арол* - *Arpol* - *Арлы* - *Arpolavae* - *Арлоўскі*.

Арол (М.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *арол* 1) драпежная птушка з загнутай дзюбай сямейства ястребіных, якая звычайна жыве ў гарыстай мясцовасці або ў стэпе; 2. пераносна. Прасмелага, гордага чалавека. ФП: *арол* (птушка) - *арол* (чалавек)

- *Арол* (антрапонім).

Арсеніева (Наталля А.) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -ев-а ад антрапоніма *Арсеній* (*Arsenij-eva*) з семантыкай 'нашчадак (дачка) Арсенія'. ФП: *Арсеній* - *Арсеніева* - *Арсеніева* (сплучэнне *и* дало падаўжэнне (графічна падваенне "н").

Артымовіч (Надзея А.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Артым* з націскам на фармантце -овіч (*Artym-ovič*) з семантыкай 'нашчадак Артыма'. Адымёнае ўтварэнне (паўшыранае на Беласточчыне (Польшча)).

Асташионак (Алесь А.) - утварэнне з дыялектным суфіксам -онак ад антрапоніма *Astasha* (*Astasha-onak*) з семантыкай 'нашчадак'. ФП: *Astafij*-*Astasha*-*Astašionak*.

Атава (Апанас А.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *атава* 'трава, што вырасла ў той жа год на месцы скончанай'. Найменне травы *атава* стала атрыбутам селяніна (чалавека з прозвішчам Канановіч Апанас).

Атрашкевіч (Валерый А.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Atroška* з пераносам націску на фармант -evič з семантыкай 'сын (нашчадак)'. ФП: *Trafim* - *Trahim* - *Atrošim* - *Atroši* - *Atroška* - *Atroškavich* - *Atroškevich*.

Афанасій Філіповіч (каля 1597-1648). У слоўнікам атрыкуле чытаем: "Афана́сій Філіповіч [сан. імя не вядома; прозвішча, магчыма, з'яўляецца імем па бацьку...]" Аўтар артыкула А.Ф. Коршунаў выказвае толькі згадку аб аровішчы пісьменніка-палаўніста, мемуарыста. Папраўдзе, усе адымёнае ўтварэнні на -овіч, -евіч, -іч выступаюць прозвішчамі, набыўшы апэнтаванне на гэты антрапанімічны фармант: паразаўнік *Афана́сій* - тыповава імя кананічнае (М. Бірыла. Беларуская антрапанімія. З. Структура ўласных мужчынскіх імен. - Мінск, 1982, с. 35).

Багданаў (Юрый Б.) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -аў-а ад *Багдан* (*Bagdan-av*). Прозвішчы тыповавыя для расіяниў. У беларусаў іх адпаведнікі на -овіч (*Bagdan-ovič*).

Бадак (Алесь Б.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *бадак*, які бытую на Брэсцкім (радзіма пісьменніка - вёскі Туркі Ляхавіцкага р-на) і Гродзенскім (зямельнікам) землях.

У "Слоўніку народнай мовы Зэльвеншчыны" з дзвума значэннямі: 1) асот; 2) вазон-сталетнік. У "Глумачальным слоўніку беларускай мовы" падаецца толькі *бадзяк* 'шматгадовая травяністая расліна з калючкамі і парпуровымі кветкамі'.

Бадак (Алесь Б.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *бадак*, які бытую на Брэсцкім (радзіма пісьменніка - вёскі Туркі Ляхавіцкага р-на) і Гродзенскім (зямельнікам) землях.

У "Глумачальным слоўніку беларускай мовы" падаецца толькі *бадзяк* 'шматгадовая травяністая расліна з калючкамі і парпуровымі кветкамі'.

Байкоў (Мікола Б.) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -оў-а ад антрапоніма

німа *Бойка* (*Bajko*) з семантыкай 'сын (нашчадак) названай асобы'. ФП: *bič* - *bój* - *bójka* ('працэс' і 'прылада (пасудзіна для ручнога збівання масла з вяршкоў малака (смітанкі))' - *Bójka* - *Bajko* - *Bajko*).

Баравікова (Райса Б.) - прыметнікавая форма з прыналежнім суфіксам -аў-а ад антрапоніма *Бубен* з семантыкай 'нашчадак (сын) названай утваральнім словам асобы'. ФП: *bubon* - *Bubon*.

Будзька (Эдвард Б.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *будзька* - утварэння з суфіксам -аў-а ад антрапоніма *Budzika* з семантыкай 'нашчадак (дачка) Адама'. ФП: *bor* ('лес') - *baравы* ('з бору') - *baравіk* ('грыб') - *Bara-vik* (перан. пра чалавека, падобнага да баравіка (чырвонашакага, каржакаватага) - *Bara-vikova*. Або: *bor* - *baравы* - *baравіk* - *Bara-vikova*.

Баркоўскі (Сцяпан Б.) - адаптапанімічны дэрывают ад наймення *Barki* ('паселішча') з суфіксам -oўski (Bark-ovski). ФП: *bor* - *barok* - *Barki* - *Barkoўski*.

Барычэўскі (Аляксандар Б.) [Bariski Alесь] - мажліва ўтварэння з суфіксам -eўski ад *Bariski* (Barisk-eўski - Barich-eўski, чарт. sk/ish). З іншых псеўданімаў пісьменніка тут выразны *Baravys* - дэрывают ад *bor*, таму першынай магла быць форма *Bariski*. Але, відаць, не абышлося без корана *bar-* (барынь, барыня).

Найменне *Barichéўski* досьць паўшыранае сярод творчай інтэлігэнцыі: *Barichéўski* (2005). Чалавек мог атрымаць мянушку *Busko* за частое выкарыстанне ў сваім маўленні слова *buski* (даць *buski* 'пачалаваць'). ФП: *busci* ('пачалаваць') - *buski* - *buska* - *busko* - *Busko*. У гаворках Зэльвеншчыны такі ўтварэнні бытуюць, яны падаюцца ў нашай працы "Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны" (2005). Чалавек мог атрымаць мянушку *Busko* за частое выкарыстанне ў сваім маўленні слова *buski* (даць *buski* 'пачалаваць'). ФП: *busci* ('пачалаваць') - *buski* - *buska* - *busko* - *Busko*.

Бутрамеў (Уладзімір Б.) - прыметнікавая форма з прыналежнім суфіксам -eў-а ад антрапоніма *Butramej* (*Butramej-eў*) з семантыкай 'нашчадак' (сын *Butramea*). ФП: *Butramej* (імя) - *Butramej* (прозвішча) - *Butrameў*.

Быліна (Янка Б.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *быліна*, які мае розныя значэнні: 1) народная эпічная песня пра асілкаў і іх подзвігі; 2) сцябліна травы, травіна; 3) апавяданне аб прадаўдзівым здэрэнні - утварэнне з -iñ-a ад слова *быль*: *был-iña*, сінонім да 'былое'. Усе значэнні слова *быль* добра ўпісваюцца ў жыццёвые і творчыя шлях гэтага пісьменніка.

Бярэзка (Георгій Б.) - семантычны дэрывают ад апелятыва *бярэзка*, які мае розныя значэнні: 1) народная эпічная песня пра

Як далёка нам да Беларусі

Усё лятуць і лятуць тыя коні,
Срэбнай зброяй далёка грымяць...
Стараўняй крывіцкай Пагоні
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.
М. Багдановіч.

У снежні 2013 года сябры Салігорскай гарадской суполкі ТБМ імя Ф. Скарыны ўшанавалі з нагоды 122 гадавіны з дня нараджэння пам'ять выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча. На сходзе суполкі ТБМ яе сябры Мікола Шаравар, Андрэй Гапановіч, Уладзімір Масакоўскі і іншыя чыталі вершы Максіма Багдановіча і успаміналі радкі з яго біографіі. Усе удзельнікі сходу падпісалі ў лістах аб захаванні юрыдычнага статусу Літаратурнага музэя Максіма Багдановіча, які ў хуткім часе быў адпраўлены Міністру культуры Рэспублікі Беларусь.

На сходзе суполкі ў шэрагі ТБМ быў прыняты Дэмітрый Тыўпека. Старшыня суполкі ТБМ Мікола Шаравар азнаёміў сяброву таварыства з планам дзеянняў ГА ТБМ імя Ф. Скарыны на 2014 год. Былі разгледжаны пытанні аб працы Салі-

горскай суполкі ТБМ у новым, 2014 годзе.

Але вернемся да Максіма Багдановіча. Я прапаную чытачам газеты ТБМ "Наша слова" прачытаць адзін з вершаў Максіма Багдановіча, які скіраваны ў будучыню і адлюстроўвае як яго час, так і сённяшні наш духоўны стан.

Народ, Беларусі Народ!
Ты - цёмны, сляпы, быццам кром.
Табою ўсягда пагарджалі,
Цябе не пушчалі з ярма
І душу тваю абакрапі -
У ёй нават мовы няма.
Збудзішысь ад грознай бяды,
Уесь поўны смяротнай жуды,
Ты крыкнуць не вольны "Ратуйце!"
І мусіш ты "Дзякую!" крычаць.
Пачуйце жса гэта, пачуйце,
Хто можа з вас сэрцам чуваць!

Чытаеш і думаеш, як далёка нам да Беларусі.

Дык паўстанем з каленяў і супольна, з гонарам, скажам ва ўесь голас: "Я Беларус! Мы Беларусы!"

Уладзімір Масакоўскі,
г. Салігорск.

Якому календару верыць?

Звычайна ў снежні з нецярпеннем чакаеш не толькі святочных дзён калядных, Новага года, але і таго моманту, калі даўжыня дня пачынае прыбываць пасля зімовага сонцастаніння. Як быццам бы з кожным днём адчуваеш подых вясны. Зазірнуў у каляндар "Родны край" за 2013 год. Там пазначана, што даўжыня дня на 31 снежня 2013 г. складаў 7 гадзін і 29 хвілін, а самага кароткага дня 7 гадзін і 24 хвіліны. Адкрыў каляндар "Родны край" на 2014 год. Гляджу і бачу, што даўжыня дня за 2 студзеня 2014 г. дасягнула 7 гадзін 17 хвілін. Выходзіць, што за першы дзень Новага 2014 года працягласць светавога дня скарыцілася аж на 12 хвілін. Хто па-

П.І. Рогач,
дацэнт.

Рэклама па-беларуску ў Польшчы

Рэклама на польскай і беларускай мове калі аўтавакзала ў Беластоку.

У Менску з'явіцца вуліцы Агінскага і Капіевіча

Менскі гарадскі Савет дэпутатаў прыняў рашэнне аб прысваенні найменні ў шэрагу частак сталіцы. Адпаведнае рашэнне № 386 ад 23 сеня 2013 апублікована сёння на Нацыянальным прававым інтэрнэт-партале.

Так, вырашана прысвоіць парку ў межах вуліц Каменнаорская, Лідская, Калеснікаўская, Казіміраўская назыву "Парк імя Уга Чавеса".

Акрамя таго, у мікрараёне

№1 з'явіцца вуліца Агінскага, замест праектаванай вуліцы №2 ад праектаванай вуліцы №1 да вуліцы Кірылы Тураўскага - вуліца Іллі Капіевіча.

Праектаваная вуліца №3 будзе называцца вуліцай Акадэміка Высоцкага.

Што тычыцца вуліц Агінскага і Капіевіча, то трэба адзначыць, што тут рэалізіваліся даўнія прапановы ТБМ.

Паводле БелТА.

**Першы крок да твой
глабальнай кар'еры**

- Бізнес-адміністраванне
- Міжнародная адносіны
- Гуманітарная навукі
- Журналістыка

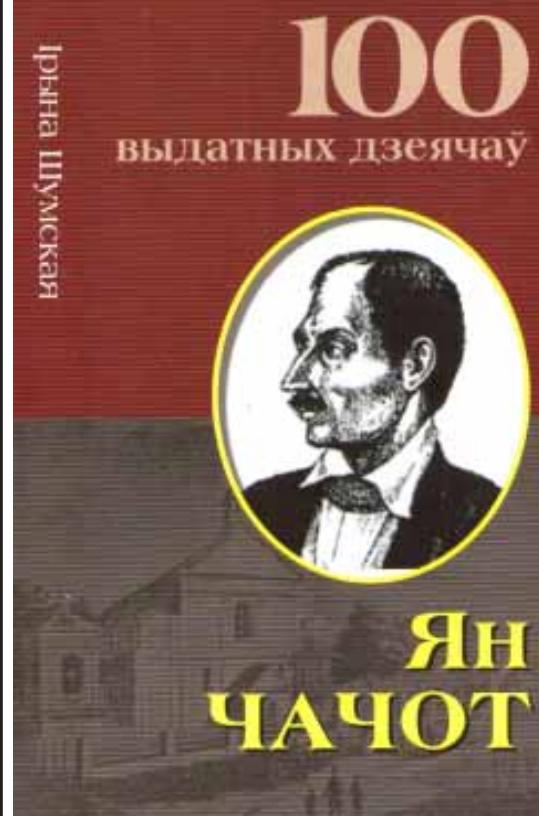
www.aauni.edu

Англо-Амерыканскі Універсітэт, Чэшская Рэспубліка, Прага

Руплівы філамат

У серыі "100 выдатных дзея-
чай беларускай культуры" выйшла
кніга Ірыны Шумскай "Ян Чачот.
Руплівы філамат". Серыя заснавана
ў 2012 годзе Заснавальнік, каарды-
натар і рэдактар серыі А.Я. Тарас.
Мастацкае афармленне серыі Б.Г.
Клюка.

Ян Чачот (1796-1847) - паэт,

публіцист, фалькларыст, краязнавец,
сябар легендарнага Таварыства філа-
мататаў, адным з першых пачаў руй-
наваць міф пра "беднасць і неміла-
гучнасць" беларускай мовы. Ягоная
прага да асветніцтва, адстойванне ідэй
незалежнасці роднага краю, спра-
вядлівасці і роўнасці правоў для ўсіх
людзей могуць служыць годным пры-
кладам для сучас-
нікаў. Думкі, выка-
заныя Чачотам у
творах, напісаных
амаль два стагодзі-
таму, застаюцца ак-
туальнымі і ў нашыя
дні.

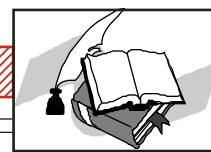
Згодна з гі-
потэзай даследчыкаў
прозвішчаў, слова
"Чачот" паходзіць ад
назвы невялікай
жававай птушкі ча-
чоткі, яно распаўсю-
джана сярод бела-
rusaў яшчэ з перы-
яду паганства. Са-
прауды, шляхетны
род Чачотаў існаваў
здаўна, на пэўным
этапе існавання ён
быў нават адзначаны
фамільным гербам
Астое. Прадзед па-
эта, Філіп Чачот, які
пражываў у Ашмян-
скім павете, разам з
ジョン・アレン・チャット

цей. Дзед - Ян Язэп Чачот, у сваю
чаргу, меў чацвёрта дзяцей. Яго ста-
райшы сын Тадэвуш, ажаніўшыся з
Клавай Гаціскай, дачкой наваград-
скага ротмістра, стаў бацькам слав-
утага філамата. Цікава, што немаўля
ахрысцілі двойчы - спярша па ўнія-
цкім абраадзе, а праз два тыдні ў ка-
тапіцкім касцёле ў Варончы.

У якасці месца нараджэння
паэта, які пасля другога хрышчэння
займёў дадатковое імя Антоні, у літа-
ратурных кропіцах пазначаецца вёска
Малючычы Наваградскага павета,
хочы, напрыклад, даследчык Андже́й
Сыракомля-Булгак лічыць, што гэтая
падземя малявіца і ў Сэрвачы.
Таксама біографы згадваюць маёнтак
Рэпіхава і фальварак Узноғі Нава-
мышскай парафії, што пад Барана-
вічамі. Недзе там, ля берагу ракі
Мышанкі (прыток Шчары), праз 10
гадоў нарадзіўся другі сын Чачотаў -
Пётр Павел, і, адпаведна, там праход-
зіла дзяцінства Яна Антонія Чачота.
Не дзіўна, што псеўданім "Ян з Ми-
шы" быў абраны Чачотам з нагоды
даніны любаму мястечку, якое ён з
вялікай цеплынай узгадваў у сваёй
баладзе "Мышанка".

Малому Яну часта даводзіла-
ся чуць ад маці казачных расповеды
пра дзеда-барадзеда, вядзьмарак да
іншых міфічных істот. Прыйнаесь да
фальклору натуральным чынам вы-
нікала з дзяцінства: сям'я Чачотаў
ніколі не адгароджвалася ад простага
люду...

Nash kar.

Чым дапоўняць "Кодэкс аб адукцыі...?"

Грамадскіе аўяднанні
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск вул. Румянцава, 13, тэл. 284-85-11, разліковы рахунак
№ 3015741233011 у ЦБП №539 ААТ "Белінвестбанка", г. Мінска, код 739

16 снежня 2013 г. № 93

Старшыні Пастаяннай камісіі
на адукцыі, культуры і науцы
Палаты Прэдстайнікоў
Нацыянальнага Сходу
сп. Г.У. Пальчык

Аб зменах у
Кодэкс аб адукцыі
Рэспублікі Беларусь

Шаноўны Генадзь Уладзіміравіч!

Мы звяртаем Вашу ўвагу на то, што Міністэрства адукцыі на працягу апошніх гадоў праводзіць мэтанакіраваную палітыку па паступовым выясненні дзяржаўнай беларускай мовы з усіх сфераў адукцыі на ўсіх узроўнях: ад дзіцячага садка да ВНУ. Прывядзём канкрэтныя прыклады:

1) У свой час, без абмеркавання з грамадскасцю, у рускамоўных школах было забаронена выкладаць гісторыю і геаграфію Беларусі на дзяржаўнай беларускай мове.

2) Вучням і выкладчыкам на рускамоўных школах са спасылкай на адзіны моўны рэжым забаранялася запоўняць на беларускай мове школьнай дзённікі, весці школьнай справаводства, адказваць па-беларуску на ўроках, нават размаўляць з настаўнікамі. У той жа час моўны рэжым у школах з беларускай мовай навучання заўжды парушаецца і нават адсутнічае беларускамоўная версія некаторых падручнікаў.

3) Не выконваеща План мерапрыемстваў па папулярызацыі беларускай мовы, зацверджаны А.М. Радзьковым яшчэ ў сакавіку 2010 г. (копія дадаеца).

4) У інтэрнэце з'явілася інфармацыя пра распрацаваны ў сістэме адукцыі дакумент, які груба парушае дзеянную Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь.

У сувязі з гэтым просім Вас замацаваць у Кодэксе аб адукцыі з мэтай пашырэння дзяржаўнай беларускай мовы:

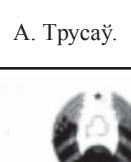
1) абавязковое выкладанне гісторыі і геаграфіі Беларусі на беларускай мове;

2) права выкладчыкам і вучням у рускамоўных школах выкарыстоўваць беларускую мову ў наглядным афармленні класаў і рэкрэацыйных памяшканняў школ, а таксама пры запоўненні розных дакументаў, звязаных з працэсам навучання;

3) усе інструкцыі для службовага карыстання павінны адразу выдавацца на абедзвюх мовах, прычым не павінна дапускаться дыскрымінацыя дзяржаўнай беларускай мовы.

Мы прапаноўваем уключыць у Кодэкс таксама некаторыя пункты (на Ваш выбор) вышэйзгаданага плана, зацверджанага А.М. Радзьковым 12 сакавіка 2010 г.

З павагай,
старшыня ТБМ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
ПАЛАТА ПРАДСТАЎНІКОЎ
Пастаяннай камісіі па адукцыі,
культуры і науцы

НАЦИОНАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
ПАЛАТА ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ
Постоянная комиссия по образованию,
культуре и науке

220010, г. Мінск, Дом Урада,
тэл./факс (017) 222-65-45, факс (017) 327-37-84
E-mail: aduk@house.gov.by

Вечернік 2013, № 20-06/303

на № _____ от _____

Старшыні грамадскага аўяднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусаў А.А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

У Пастаяннай камісіі Палаты прэдстайнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукцыі, культуры і науцы разгледжаны Ваш ліст, у якім выкладзены прапановы аб дапоўненні Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукцыі палажэннямі, накіраванымі на пашырэнне ўжывання беларускай мовы ва ўстановах адукцыі краіны.

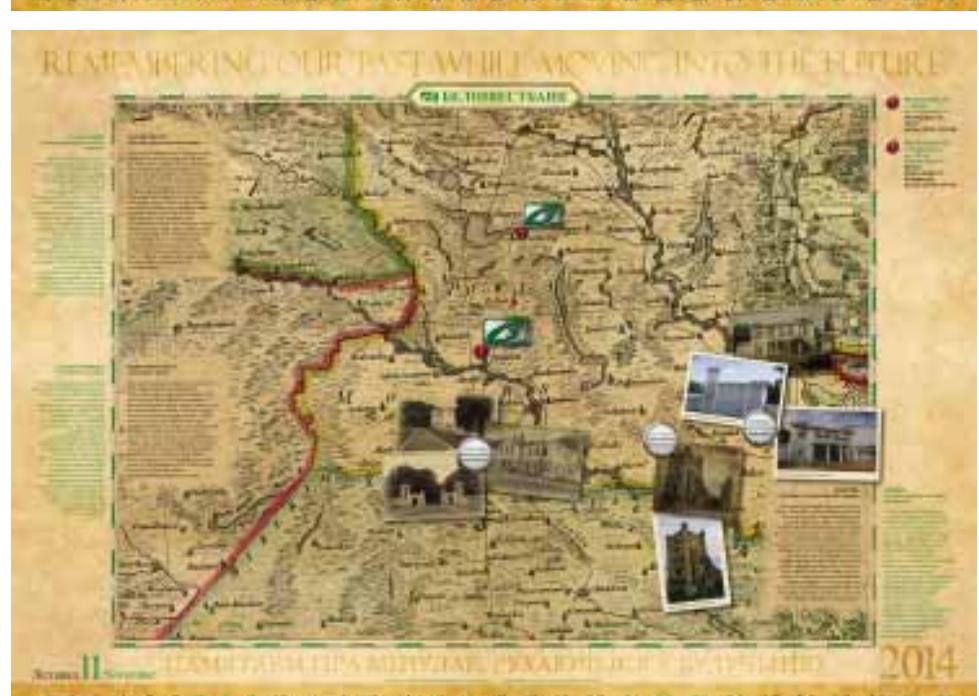
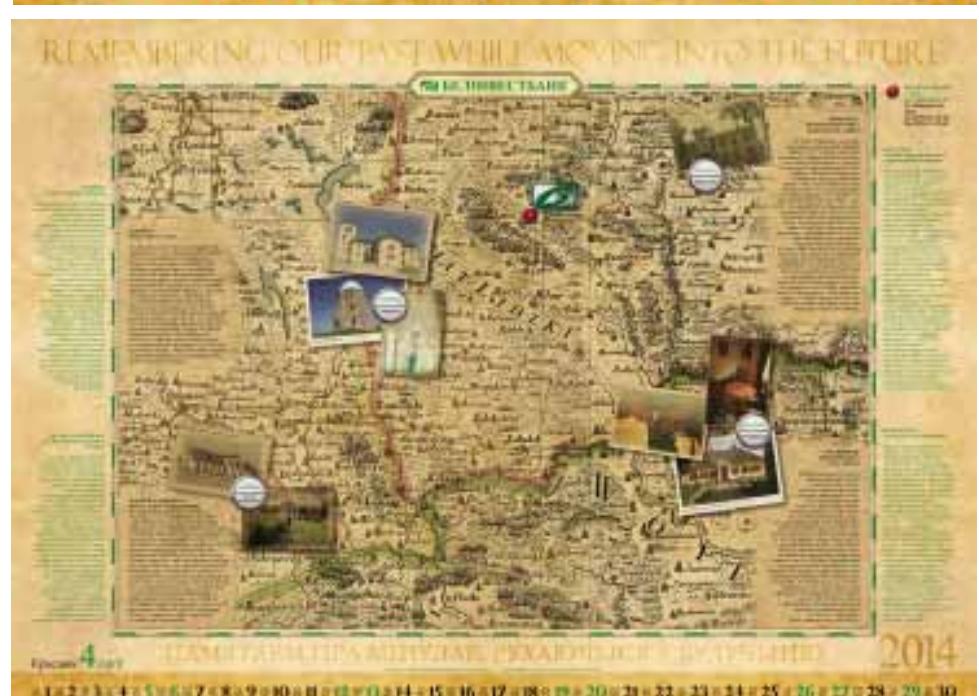
Паведамляем Вам, што ў адпаведнасці з рэкамендацыямі па выніках парламенцкіх слуханняў па тэме "Удасканаленне заканадаўчай базы нацыянальнай сістэмы адукцыі ў сучасных умовах" камісія працуе над падрыхтоўкай плана ўдасканалення заканадаўчай базы сістэмы адукцыі. У ходзе гэтай работы Вашы прапановы будуть дасканала вывучаны намі і пры неабходнасці ўключаны ў згаданы план.

Старшыня камісіі Г.У. Пальчык.

Парадак дня Рэспубліканскай Рады ТБМ 26.01.2014 г.

- Справаздача Старшыні ТБМ аб працы арганізацыі за 2013 г.
- Зацвярдженне плана працы ТБМ на 2014 год.
- Прыняцце Заявы адносна сітуацыі з Літаратурным музеем імя Максіма Багдановіча.
- Падрыхтоўка да юбілею ТБМ.
- Падрыхтоўка да чарговага з'езду ТБМ.
- Прыняцце Звароту да кандыдатаў у дэпутаты мясцовых саветаў і выбарнікаў.
- Рознае.

"Белінвестбанк" выпусціў каляндар, прысвечаны беларускім палацам

"Белінвестбанк" працягвае серыю календараў "Памятаем пра мінулае, рухаючыся ў будучыні", якую распачаў у 2011 годзе.

Сёлета тэмай календара сталі палацы і сядзібы Беларусі. Паводле стваральніка календара, выданне можна выкарыстоўваць як карту славутых мясцінай,

адмыслова для тых, хто лічыць, што ў Беларусі цікавай архітэктуры няма.

Беларусь у календары разбітая на дванаццаць зонаў. На кожнай з іх пазначаны архітэктурныя помнікі той ці іншай вобласці: ад сядзібна-паркавага ансамбля Плятэрашу ў Опсе да палаца Бутрымовіча ў Пінску.

Усяго на карце пазначаны 41 об'ект.

Календар выпушчаны на беларускай і англійскай мовах, што стала традыцыяй. Да таго ж, апроч класічнага настольнага календара, існуюць настольная, квартальная і кішэнная версіі.

Ю

(Працяг. Пачатак у папя-
рэдніх нумарах.)

Вершы, створаныя ў наступ-
ныя 4 гады, збіруцца паэтам пазней
у зборнік "Крыло анёла".

Гэтыя вершы, напісаныя на
новым этапе жыцця паэта, прыпалі на
гістарычны злом эпох. Матэрыйаль-
ныя цяжкасці, праблемы з жытлом,
татальны дэфіцыт, бытавыя прабле-
мы - рысы паўсядзённага жыцця. І ў
той жа час на вачах разваливаецца
Савецкі Саюз, і з кожным днём наблі-
жаецца высненая мара - Беларусь
прастуе да незалежнасці! Няпростая,
радасная, захапляльная і трывожная
пара зменаў у грамадскім жыцці краіны,
у жыцці паэта прыпала на адзін і
той самы час. Паэт не можа не пісаць
пра Беларусь.

У вершах, прысвеченых Ра-
дзіме, напісаных у гэтыя навальнічны
час, заўважаеш страшнную трывогу
Эдуарда Акуліна за лёс Беларусі.
Паэт прымае на сябе ўсе пакуты,
увесь боль, які раней давялося пера-
жыць Беларусі:

*Вось зямля, Гэта неба,
а між, затайшы жалобу сваю,
пачарнель, як прадзедаў крыж,
на раскрасах Радзімы стаю.*

*А шляхі - у чатыры бакі
перасохлы рэкамі мкнуць...
А сляза - на абедзьве шчакі.
А бяды - як разлітая ртуць.*

(Крыж, с. 146/4-8)

Паэт выдатна разумее той ця-
жкі дэнацыяналізаваны стан, у якім
падышло беларускае грамадства да
пераломніх падзеяў. Ён выкары-
стоўвае паралелі ў беларускай гісто-
рыі, каб паказаць ўсю складанасць і
трагічнасці сітуацыі. Ён задаеца пы-
таннем: із можа народ, які стагоддзяі
трываў уціск, і рэгулярна зішчаліся
ўсе нацыянальныя адметнасці і аса-
блівасці, і зможа ён зрабіць слушны
выбар свайго далейшага гістарычнага
шляху:

*мой народ, пілігрим аспеллы,
што не выйдзе з начы на дзень.*

(Слова Паўлюка Багрыма,
с. 107/3-4)

Эдуард Акулін робіць высно-
ву, што толькі магутныя сацыяльныя
катализмы могуць разбудзіць бела-
русаў, прымусіць іх узяць на сябе гіс-
тарычную адказнасць за свой лёс. Гэ-
та была даволі смелая на той час вы-
снова:

*Сэрца прысада раздзымуць у сілах
толькі горана ўздых маугутны.*

(Слова Паўлюка Багрыма,
с. 107/11-12)

Паэт цудоўна ўсведамляе, што
воля не даеца праста так, і здабыццё
волі патрабуе сур'ёзных намаганняў і
ахвярай. Ён безупынку звяртаеца да
гістарычных паралеляў, перадаючы
такім завуальяненым чынам свае са-
праўдныя думкі. Беларускі постаті
нацыянальнага спамеру - Паўлюк Ба-
грым, Францішак Багушэвіч, сваім
жыццем, узделам у паўстанні, як
Францішак Багушэвіч, сваім паэтыч-
най творчасцю, маральным супраці-
вам паказалі выдатныя прыклад для
нашчадкаў. Яны не шкадавалі свайго
жыцця, яны рызыковалі, яны ахвяра-
валі сваій уласний воляй за духоўную
свабоду ўсіх беларусаў:

*За волю крывёй адплата,
не скода і жыцця аддаць...*

(Францішку Багушэвічу,
с. 108/7-8)

Эдуард Акулін надае бела-
рускай мове выключную ролю аў-
днаўчага фактарту для ўсяго народа,
ролю катализатора і трансфарматара
беларускага грамадства. Мова для

СЦЯГА ПАЭТА

Штрыхі да творчага партрэта паэта Эдуарда Акуліна

паэт - і сакральны сімвал беларусаў,
і паказальнік духоўнага здароўя на-
цы, і прыкмета незалежнага демакра-
тычнага гарамадства. Вось чаму:
"Жывуць у ёй воля й праўда"

(Францішку Багушэвічу,
с. 108/11)

Вобразы, датычныя Радзімы,
атрымліваючыя ў паэта величымі і
трагічнымі. Анёл-ахоўнік Беларусі
напалову белы ад таго лепшага, што
ёсць у нашым народзе і на нашай
землі. И напалову чорны ад тых бедаў,
якія ўзяла на сябе Беларусь:
*Анёл самотны падаў з неба
Над Беларуссю незаўважна...*

*Адно крыло - бялей ад снегу.
Другое - чорнае, бы сажа.*

(Плач, с. 163/1-4)

І не зразумела, якім будзе да-
лелышы лёс Беларусі. Чаму ў нядоўгія
гады беларускага нацыянальнага
росквіту з 1990-га па 1994-ы мы не
бачым аптымізму ў вершах Эдуарда
Акуліна? Ці прадбачыў ён, што тая
Беларусь, пра якую ён дбаў, і якая
жыла ў мірах і думках дэмакратычнай
часткі беларускага грамадства, неўза-
баве набудзе зусім іншы выгляд? Ці
базуе ён сурочыць легкадумнай ра-
дасцю вершаванага радка той цярні-
сты шлях, на які толькі што выйшла
маладая Беларусь? Вось жа пачалі
збывацца самыя смелыя мары. Бела-
руская мова стала дзяржакунай і загу-
чала з высокіх трыбунаў, дзеці масава
пайшлі ў беларускія школы. Упершыню
за доўгія гады дзяржава ўсур'ёз
пачала падтрымліваць беларускую
мову і культуру.

Эдуард Акулін сам аддана
працуе дзеля беларускага адраджэння.
Тысячы дзяцей слухаюць і гля-
дзяць баглеечны спектаклі, якія раз-
ыгрываюць перад імі паэт у "Беларус-
кай хатцы". У баглеечным свеце драў-
ляні народ гаворыць і спявает голасам
Эдуарда Акуліна па-беларуску.

У гэтыя гады хто-ніхто з бе-
ларускіх адраджэнцаў ужо супакоў-
ся, быў упэўнены, што працэс вя-
тання беларускай мовы ў грамадскае
жыццё незваротны. Эдуарда Акуліна
у гэты час не пакідаюць змрочныя
адчуванні. На вяршыні сваёй трывогі,
шукаючы трывалага апрышча для
душы, паэт звяртаеца да Бога:

Божа літасны, трывадыны,

Ты літапнне маё - пачуй.

Не пакінь у бядзе Радзімы -

(Малітва, с. 174/1-4)

Прыехаўшы ў Менск з вёскі,
засыпанай радыяцыйным пылам,
пражыўшы там з сям'ёй пяць гадоў,
Эдуард Акулін не мог абмінуць у
вершах і гэлага гора, так да рэшты і
неўсядомленага беларусамі, а калі і
неўсядомленага, дык схаванага, як
зазвычай, глыбока ўсярэдзіну.

Яшчэ болей радыяцыі ўпала
на малую радзіму паэта, на Веткаў-
шчыну. I "Лес дзённага асвятлення",
бярозавы гай ля Свяцілавіч, які наве-
й ў Эдуарду Акуліну назыв ягонай
першай кнігі, як у жахлівым фанта-
смагарычным сне, засвяціўся на дазі-
метры ад радыяцыі. Чарнобыльская
катастрофа забіла юнацкую мару
паэта, ягона ўяўленне аб дасканалай
прыгажосці на роднай зямлі. Чысты і
цннатлівы бярозавы гай стаў атрутным

стад "не салодкім, а гаркавым". Чар-
нобыльская катастрофа ўяўляеца
паэту расплатай за дзесяцігоддзі на-
вер'я і адмаўлення ад уласнай нацыя-
нальнай тоеснасці. Чарнобыльскі
радыяцыйны дым:

*Ён абруднаму люду быў
і прычасцем святым і карай.*

(Дым Айчыны, с. 129/7-8)

З гэтай думкаю паэта можна
пагадзіцца хутчэй у метафізічным, чым
у гістарычным сэнсе. Бо часам усё ж
гістарычны абставіны мацнейшыя і
за волю народа.

Не менш кранае пачуцці
верш-эсکіз, дзе паэт асабліва і не га-
ворыць пра Чарнобыльскую бяду.
Але верш усё ж менавіта пра гэта:

*Журавіны бяруць жанчыны,
наслухамяня ў студзяць пальцы.*

*Не баяцца слядоў ваўчыных,-
на чарнобыльскі вечер скардзяца.*

*Журавіны бяруць жанчыны,
імі ўсыпана ўсё Палессе...*

*Нібы кроў на слядах ваўчыных
пальмнее на першым снеге.*

(Журавіны бяруць жанчыны,
с.130/1-8)

І калі сэрца паэта баліць за
народ, то ягоная душа шукае супа-
кою ў прыгажосці беларускай пры-
роды. Гэта тое, з чым ён рос змалку,
што кранала ягоная пачуцці ў юнац-
кія гады. Гэта тое, што ніколі не здра-
дзіць паэту, ніколі не расчаруе.

У вершах Эдуарда Акуліна
выяўляеца глыбокая і пышчотная лю-
боў да беларускай зямлі, якая мае
свую адметную, можа, някідкую, але
захапляльную прыгажосць. Нашая
природа блізкая кожнаму беларусу.
Але ж не кожны хоча і можа выказаць
свае пачуцці праз эмоцыю і экспрэсію
слов.

Вершаваныя акварэлі змяні-

ліся на эскізы. Узмацнілася сэнсавая і
пачуццёвая нагрузкa гэтых лёгkіх на
першы погляд малионкаў, выкананых
узвыненым словам майстры:

Пунсовы ветразь плыў па лесе...

Нібыта свечка па сутонні.

Пунсовы ветразь - ліс на снезе,

агонь блукання на прыволі.

Плыў, прыгожы, покуль вечер

тваіх слядоў не пакідае,

і абмінуць здзялай дасвеце,

дзе лёс-ганчак цібе чакае.

(Ліс, с. 113)

Пры прачытанні гэлага верша
з'яўляеца пранізлівае адчуванне, што
паэту ўдалося стварыць імгненні на-
кід абсалютнай свабоды, свабоды,
якой няма ў чалавека, якой можна то-
лькі зайдзісці і спачуваніць, бо пры-
суткненні з жорсткай рэчаіснасцю ў-
жыма ўсю шанць на выжыванне. У гэ-
тым эскізе праз захапленне ўбачанай
прыроды неўтаймавальнай прыгажо-
жосцю пачынае высвячвацца жыццё-
воскава паэту, дык схаванага, які зазвычай,

захапляеца практычнай сітуаціяй.

Чаму так рана, задумваемся
мы? Трэба сказаць, што матывы без-
надзеянасці і песімізму часта чутныя
у лірыцы розных паэтаў. Можа быць
тому, што, як у свой час прызнаваўся
Уладзімір Караткевіч, яны жывуць
як быццам бы са злупленай скураю.
Неверагодная чуйнасць на праявы
жыцця, прамерна развітае ўяўленне,
адчыненая наросяхрыст душа, якая
умее і вымушана перажываць і ба-
люча рэагуе на жорсткасць і неспра-
вядлівасць, мудрасць і сталасць, з'яў-
ляюцца прайвамі сапраўдных паэтыч-
ных натураў. Часам унутраныя крэзіс
паэта выплескаюцца навонкі радкамі,
напоўненымі глухім болем і адчаем:

Я стаміўся на свеце жыць,

я аб смерці стаміўся думаць...

Ліст на ветры ўгары дрыжыць

і на дол пазірае з сумам.

(Я стаміўся на свеце жыць,
с. 132/1-4)

Паэт думае пра непазбежны
скон, шукае сівалічны знакі і мяс-

ціны, да прыкладу, захапляеца бяро-
звальным гаем на вясковых могілках:
*Aх, якія могілкі прыгожыя
на радзіме Толіка Сыса!*
Дзе бярозай стала ледзь не кожная
у Дняпро схаваная душа...

Творчыя асобы спрыяючы духоўнасці народа

Беларускі кінарэжысёр, сцэнарыст і акцёр Сяргей Мікалаеўіч Шульга падзяліўся думкамі пра свой жыццёвы і творчы шлях з нагоды нядавняга 60-гадовага юбілею

Яшчэ ў 70-80-я гады ён стварыў харэгічныя нацыянальныя вобразы на сцэне Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра і тэатра імя Я. Коласа ў Віцебску. Сяргей Шульга зняў шэраг мастацкіх і документальных карцін "Анамалія" (1984), "На выходзе дня" (1985), "Цубанікі" (1987), "Хам" (1988-89), "Шляхі Гасподнія" (1999), "Дзеці крэпасці" (2003), "Час акцёра. Аляксандар Ткачонак" (2001), "А цяпер - судзі" (2004), "Доўгая дарога да сябе. Генадзь Гарбук" (2007) і іншыя.

Фільмы па Аляксею Дудараву "На выходзе дня" і "Цубанікі" былі прысвечаныя ваеннай эпохе. 4-серыйны фільм Сяргея Шульгі "Талаш" з поспехам прайшоў на экранах у студзені 2012 года.

- Ураджэнец Расіі, Вы ўсё жыццё працуце для беларускай культуры. Калі Ваша сям'я пераехала ў Менск, і Вы адчулі сябе беларусам?

- Нарадзіўся я ў канцы 1953 года ў Татарской АССР, цяперашнім Татарстане. Мой бацька ўдзельнічаў у будаўніцтве нафтаправода "Дружба", і ў невялікім мястечку Бугульма я з'явіўся на свет. Адпраўной крапкай нафтаправода быў горад Альмецьеўск, дзе мы пражылі 10 гадоў.

Маці мая родам з-пад Смаленска, бацька - з-пад Бранска, усё - па суседстве з Беларуссю. Да вайны мама жыла ў Менску, тут яна пазнаёмілася з бацькам.

Мама вучылася ў Менскім харэаграфічным вучылішчы. Калі б не вайна, яна могла стаць балерынай, тата ў гэты час працаўваў на "Масфільме" асістэнтам рэжысёра Міхаіла Рома ("Дзевяць дзён аднага года", "Звычайны фашизм" і інш), але вайна пераламала іхнія лёсы. Калі прыйшлі фашисты, мама засталася ў Менску ў падполі. Тата пайшоў у партызанская атрад легендарнага бацькі Мінай.

У нашай сям'і ўсе любілі музыку: бацька і маці спявалі, грали на фартэпіяна, выдатна танцевалі. Мы з братам Юрыем амаль з маленства навучаліся граць на скрыпцы. Упершыню я ўзяў інструмент у рукі, калі мне ледзь споўнілася пяць гадоў.

У Альмецьеўску для мяне і майго старэшага брата бацькі набылі піяніна. Увесь горад збегся глядзець на гэты "цуд". У 7 гадоў я паступіў у сярэднюю спецыяльную музычную школу для адораных дзяцей Урала і Паволжа ў горадзе Казані. Пасля трэцяга класа мы пераехалі ў Менск.

Тут я таксама вучыўся ў музичнай школе пры Белдзяржкансерваторыі, дзе мяне началі сур'ёзна рыхтаваць да будчай прафесіі скрыпача.

Але абставіны склаліся інакш. Мой брат Юрый паехаў

па камсамольскай пунцёўцы на Далёкі Ўсход і вярнуўся адтуль захоплены тэатрам. Я быў у 7-м класе, калі ён паступіў у тэатральную інстытуцію і пачаў далучацца міне да будчай прафесіі акцёра. Да таго ж, наступіла эпоха "Бітлз", і замест скрыпкі і фартэпіяна мы началі граць на электрагітарах і іоніках. Замест Паганіні і Вівальдзі захапілі слухаць Джона Ленана і Поля Макартні. Прафесія скрыпача сышла на другі план.

У 1970 годзе пасля заканчэння школы, паехаў паствуаць у тэатральную ВНУ Масквы. Не паступіў. Вярнуўся ў Менск, і быў зачічаны ў БДТМІ на акцёрскую аддзяленне.

У мяне быў выдатны педагог: Уладзімір Andrzejewicz Malankin, Валерый Mікалаевіч Раеўскі, Барыс Ivanavіch Lutzenka, Tamara Sяргеевна Uzunova, Valerij Danilavіch Anisenka.

- Музыка яшчэ была Вам блізкая?

- У інстытуце мне даводзілася граць на скрыпцы, на гітары, на фартэпіяна, пісаць музыку да дыпломнага спектакля.

У 1975 годзе, мяне размеркавалі ў Магілёўскі абласны драматычны тэатр. У гэты ж тэатр прыйшоў малады рэжысёр Юры Міроненка і ператварыў яго ў эксперыментальную студыю. Праз год Магілёў стаў другім Панявежысам. Калісці ў гэты маленькі гарадок з усіх рэспублік ездзілі глядзецы спектаклі Юозаса Мільциніса, у якіх былі занятыя Давнатас Баніоніс, Бронюс Бабкоўскі, Альгімантас Maciolis і іншыя.

Так сталі прыязджаць і на нашы спектаклі ў Магілёў. Рэпетавалі мы днём і ноччу. Літаральна начавалі ў тэатры. Мы выконвалі чудоўныя п'есы: "Апошняя інстанцыя"

руси.

Вельмі люблю гэты спектакль і зараз, не гледзячы на то, што прайшло амаль 40 гадоў, я могу выкананы яго ў вершах ад пачатку да канца за ўсіх персанажаў.

- Якія яшчэ тэатральныя ролі Вам дарагі?

- Кожная выкананая роля - гэта народжанае табой дзіця. Выступаў у ролі Кая ў "Снегнай каралеве" Яўгена Шварца, у ролі Армана Дзвоналя ў "Даме з камеліямі" Аляксандра Дзюма-сына. Усё гэта засталося ў далёкім шчаслівым юнацтве.

- Як Вы трапілі на кінастудыю "Беларусьфільм"?

- У 1985 годзе, калі я скончыў вучобу ў Маскве, у

стаяння "на тумбачцы", у паўзе паміж стрэльбамі ўсё часцей мяне началі наведваць думкі аб кінарэжысёры.

Перад дэмабілізацыяй паслаў у Маскву на допуск да іспытаваў некалькі апавяданняў, сцэнароў. Потым яшчэ год па-працаўваў у Коласаўскім тэатры, і прайшоў адборочную камісію ва Усесаюзныя інстытуты кінематографії.

З 1997 па 2004 год на студыі "Белвідэацэнтр" я здымаў дакументальныя стужкі. Я спыніўся на тэмах, мне блізкіх і дарагіх.

Першым стаў фільм пра заснавальніка беларускага тэлевізійнага кіно, аўтара лінгвістага серыялу па творы Васіля Быкова "Доўгія вёrstы

распавядае пра лёс святара Свята-Васкрасенскага сабора ў Берасці, мітрафорнага пратагоніста Яўгенія Парфенюка.

Фільм прысвечаны адраджэнню царкоўнага жыцця ў час Вялікай Айчыннай вайны і лёсамі святараў на акупаваных фашыстамі тэрыторыях. Пасля заканчэння працы над фільмам мы яшчэ дойгі падтрымлівалі сяброўскія адносіны з айцом Яўгенам і яго сям'ёй, ён стаў маім духоўнікам, вянчаў нас з жонкай у Берасцейскім саборы.

Іншай тэмай карцін быў мастацтва. Мне ўдалося зняць некалькі фільмаў пра сваіх калег: "Яго Вялікасць тэатр" пра акцёра Рускага тэатра імя Горкага, пра кінарэжы-

краіне ўсё ламалася, усё крушылася, кінастудыя "БЕЛАРУСЬФІЛЬМ" была падзелена на маленькія аўтапномныя студыі: студыя "Кадр", студыя імя Тарыча, студыя Міхaila Пташку, паміж якімі вялася няхай і тайная, але ўсё ж "вайна". Раней нас называлі "Партызанфільм", але мы былі з'яднаныя, і былі фільмы, якімі можна было ганарыцца. Такіх шэдэўраў, як "Я родам з дзяцінства", "Іван Макаравіч", "Белыя росы" - ужо няма.

З 1985 па 1997 год я працаўваў на кінастудыі "Беларусьфільм" асістэнтам рэжысёра. Я і раней задумваўся пра кіно. А калі пасля школы ездзіў паступаць у Маскву, нават круціўся каля Усесаюзнага інстытута кінематографіі, але заісці так і не адважыўся.

Падчас службы ў войску ў начальных вартах, падчас

вайны" - Александра Якаўлевіча Карпава, старэйшага. Я імкнуўся паказаць не толькі творчыя шляхі таленавітага акцёра і кінарэжысёра, але і расказаць пра яго вясенныя гады, пра ролю ў станаўленні не толькі беларускага кіно, але і кінематографа Казахстана, дзе ён зняў знакаміты фільм "Сэрца маці", за які атрымаў Дзяржаўную прэмію і званне заслужанага артыста.

Фільм "Шляхі Гасподнія" мы здымалі ў кляштарах Беларусі. Нашай мэтай было даведацца, зразумець і паказаць на экране прычыны, якія змушаюць людзей ісці ў манастыры, адрываячы сябе ад мірскіх выгод. Хоць я па выхаванні - савецкі чалавек, але мяне з дзяцінства цікавіла пытанне прысутнасці ў душы Бога і Веры.

Фільм "А цяпер судзі"

сёра Александра Карпава, народных артыстаў Беларусі Генадзь Гарбuka і Аляксандра Ткачонка.

Яшчэ на трэцім курсе інстытута ў Менску я здымаў свой першы фільм па Аляксею Дудараву "На выходзе дня", фільм пра вайну. І на галоўныя ролі былі запрошаны Генадзь Міхайлівіч Гарбuk і Яўген Патафеевіч Шапіла з Коласаўскага тэатра. Мы паставіліся адзін да адзінага з павагай, пасярвалі.

У 2007 годзе я зняў пра Генадзя Міхайлівіча Гарбuka на дакументальную стужку "Доўгая дарога да сябе". Калектыву падабраўся дружны, мы праехаліся па ўсіх вёсках і месцах, дзе жыў акцёр. Месяц мы былі разам, ездзілі па камандзіроўках. Начніла чуванні, размовы. Тут Гарбuk неяк намякнуў, што ён ужо ва ўзросце дзеда Талаша. Я перачытаў "Дрыгі", сустрэўся з сынам Якуба Коласа, паднёў шмат дакументаў, звязаўся са сваімі сцэнарыстамі.

Вырашыў, што ў фільме будуць удзельніцаў толькі беларускія акцёры, і ён будзе ісці толькі на роднай мове. У мяне ў карціне былі занятые выдатныя акцёры: Валеры Зяленскі, Віталь Краўчанка, Павел Харланчук, Анастасія Баброва - усё было напісаны на пэўнага акцёра.

Фільм быў паказаны на першым канале беларускага тэлебачання і потым прайшоў па ўсіх беларускіх каналах.

(Заканчэнне на ст. 8.)

Творчыя асобы спрыяюць духоўнасці народа

(Заканчэнне. Пачатак на стр. 7.)

- Вы выкладаеце рэжысуру ў Беларускай Акадэміі мастацтваў. Якія ісціны Вам хочацца перадаць Вашым студэнтам?

- Мне заўсёды цягнула да педагогікі. Цяпер, наплўна, прыйшоў час, перадаць будучым рэжысёрам тое, што атрымаў ад сваіх педагогаў ва Усесаюзным інстытуце кінематографіі: Аляксандра Алава, Уладзіміра Навумава, Леаніда Марагана, Георгія Склянскага, Алега Даля. Акрамя іх, я паспявалі тады бегаць на заняткі да Сяргея Герасімава, Аляксея Баталава, Сяргея Бандарчука, Паолы Волкавай, Уладзіміра Бахмутскага і іншых. Сёння свет змяніўся, змянілася і кіно. Зараз тэхніка крочыць далёка наперад, і я вучуся разам са сваімі студэнтамі.

- У чым адрозненне тых часоў, калі Вы самі вучыліся, і Вашай сённяшній працы са студэнтамі?

- Калі я вучуся спачатку ў БДТМІ на акцёрскім, а затым ў Маскве на рэжысуры, мы, студэнты, як губкі ўбіралі ў сябе, глядзелі, абміркоўвалі. За першы год навучання я паглядзеў столькі спектакляў і фільмаў, колькі не бачыў за ёсё папярэднія жыццё (амне было 27 гадоў). І за кнігамі Эйзенштэйна, Даўжэнкі, Рома, Садуля даводзілася запісвачца задоўга да пачатку сесіі. Зараз ёсё стала даступным адным націкам курсора мышы, пошукам у Інтэрнэце. Але такога імкнення да ведаў ужо няма. Адбылася пераацэнка каштоўнасці.

Мяне абурае, калі хлоўцы і дзяўчата на людзіх размаўляюць матам. Знікла далікатнасць ў адносінах. Маладыя людзі не любяць, а займаюцца любоўю. Зрада, подласць, хлусня сталі нармальнімі якасцямі. "Ашукай блізкага і ўзрадуйся", - вось прымаўка, якая для многіх стала дэвізам жыцця. А адкуль моладзь бярэ прыклад падобных паводзін? З Інтэрнэтам, з экрану кінагэтарапаў і тэлевізараў. Галоўнымі героямі сталі прастытукткі, бандыты, разбойнікі. Кнігі тут адстоюць. Іх прости менш чытаюць. Дэтэктывы, фэнтазі - літаратура сённяшніх чытаючоў.

Тыя хто, працуе ў культуры, яшчэ могуць падтрымліваць ідэал, высокую планку. Свайм студэнтам я стараюся

прышапіць любоў да класічнай літаратуры. Талстай, Дастаўскі, Тургенев, Пушкін, Лермантаў, Ясінін - вось на кім трэба адточваць свой густ. І, безумоўна, беларускія класікі: Купала, Колас, Багдановіч, Быкаў, Каракевіч. Студэнты творчых ВНУ - надзея свайго народа, эліта. Яны павінны разумець і адчуваць сваю адказнасць. Хаця, тут ёсё значна глыбей. Трэба было выховаўцаў іх бацькоў і маці, бо галоўны прыклад жыцця ідзе з сям'і.

- У Вас была ўдалая экранізацыя рамана Элізы Ажэшкі "Хам".

- Фільм "Хам" мы здымалі разам з Дзмітрыем Зайцевым ў 1988-89 гадах. Гэта быў мой дэбют. Мая першая вялікая карціна. Я вельмі люблю гэты фільм. Шмат чаму мяне навучылі і Дзмітрый Зайцаў, і Уладзімір Спорышкаў - аператар фільма. У галоўных ролях здымаліся:польская акторка Ханна Дуновска і Генадзь Скуратаў - акцёр Віцебскага тэатра імя Я. Коласа.

- Ваша Жонка Ніна Георгіеўна Вам шмат у чым дапамагае?

- Ніна - добры і святы чалавек, таму што падтрымлівае мяне і кlapоціцца пра мяне і сына. А гэта паверце, нялёгка. Да таго ж, яна сама - творчая асoba.

Ва ўсіх маіх карцінах яна працуе асістэнтам, усю чарнавую працу нясе яна. Зараз, калі я пайшоў у педагогіку, яна сама праводзіць кастынгі і прапануе нашых акцёраў на тэяцці іншых ролей. У маладосці яна выступала ў Народным тэатры, і гэта дапамагае ёй сёння здыматцца ў эпізодах.

І сын наш Мікалай таксама здымаетца ў кіно. Цяпер галоўнае захапленне ў яго - гітара, скрыпка ён пакуль адкладаў у бок. У яго раскладзе - гурток інфарматыкі, ансамбль і хор, нядзельная школа, басейн. Усе педагогі кажуць, што ў яго ёсць выдатныя здольнасці да іх дысцыплінай.

- Жадаем Вам поспеху ў новых карцінах і педагогічнай дзейнасці, добра здароўя!

Гутарыла Э. Дзвінская.

Фота з архіва рэжысёра: 1. Кінарэжысёр Сяргей Шульга; 2. Сяргей Мікалаевіч Шульга і Генадзь Міхайлавіч Гарбук; 3. На здымках.

Жылі побач праз вякі
Паны ды мужыкі
Бедныя багатым
чынш аддавалі,
Потым на сябе ўжо працавалі.

А тут з горада
заскочыў рабочы

І з ім кухарка Варка,
У весілосці зналі толк,
Занесла ў вясковы іх шынок,

Там ужо сядзеў
Фатограф Якаў.
Ходзілі чуткі па сялу,
Цар не падабаеца яму.

І закіпела тут работа,
Агітацыя народа.

Расплющвалі людзям вочы
Фатограф, кухарка ды рабочы.

Як да гэтага мы жылі,
Дык паны ж нас
ледзь не задушылі.
Ад такой вось агітацыі
Спарадзіліся дэманстрацыі.

Потым выйшла рэвалюцыя,
Накаціла першая рэвалюцыя,
Але цвёрда цар
сядзеў на троне,
За год адолеў ён беззаконне.

Праз колькі часу
пайшла чутка -
Вайна будзе вельмі хутка.

Забілі аўстрыйскага
крон-прынца,

Сербы не аддаюць злачынца.

Пачаліся ноты, змовы,
Для міру не аказалася ўмовы,
Загрымелі гарматы,
Загарэліся хаты.

Народу палажылі
у Першую нямала,
Прымнялі газы,
зямля заняпала.

Шаблі нагало,
Налятаюць на сяло.
Сякунд ўсіх адразу,
Белую заразу.

Хлеба не стала,
Аніякае яды,

Малая гісторыя

Б'отры гады
Тae бяды.

Далоў цара!
Далоў вайну!
Рабочаму хлеба!
Мужыкам зямлю!

Купіліся ўсе ўраз
Ура! Ура! - кацілася ў адказ.
Кінуй фронт салдат,
Ад Савета атрымаў мандат.

Кінуй карабель матрос -
Мічман - служка, боцман - пёс.
З фабрыкі выйшаў рабочы
Свабодзе зазірнуць у вочы.

Саветы скінулі цара
- Ура! Ура! Ура!
Вайне - канец!
Які Троцкі - маладзец.

- Знішчыць трэба самадзержца,
Не патрэбен нам і Бог!
Едзь і разбірыся
Ты, фатограф.

Забойца разабраўся хутка
На цара з царыцю, з дзеткамі
Куль не шкадавалі,
Штыкі дабівалі.

Адвзелі ў лес, спалілі,
Скінулі ў шахту, як дровы.
Бальшавіцкая лягасць
і зверсты -

Новай дзяржавы асновы.

Шаблі нагало,
Налятаюць на сяло.
Сякунд ўсіх адразу,
Белую заразу.

Тры гады адзін другога білі,
Усё да шчэнту развалілі.

Перамаглі ў крывавай свары
Чырвоныя камісары.

Белая ўзышлі на караблі
Ды назаўжды адсюль сплылі.
Жывіце па сабе вы, мужыкі,
Не хадзіць нам болей

ля адной ракі.

- Кіраваць дзяржавай
можа кожная кухарка,-
Заявіла бальшавіцка Варка
І фатографу

за растрэльны фронд
Даручылі ўесь алмазны фонд.

Неяк здарылася так:
Не атрымаў завод

рабочы народ,
І мужычку Ямельку

Не выдалі асабістую зямельку.

Каб накарміць краіну,
Улезлі ў старую каліяну.
НЭП-ам назвалі,
Рукі людзям развязалі.

Як падняліся з галадухі,
Наляцелі тут, як мухі,
Схапілі за штаны, спадніцы,
Закаталі ў "яжовыя рукавіцы"

Трэба Днепрагэс нам будаваць,
Людзей адкуль сюды ўзыць?
Яшчэ каналы будзем рысь,
Зноў сілу многа палахыць.

Лесу патрабуеца зашмат,
Ганіце ўсіх -
хто вінават-не вінават.
Разбірацца тройка:

Мядведзь, лось і вавёрка.

Леглі пад шпалы,
Леглі пад масты,
Без магіл - і адной вярсты.
Нялюдскія справы -

Сatanіскай дзяржавы.

Будавалі камунізму
прыступку,

Зляпілі для вертухая будку.
І вось прыйшоў у свой чарод
Крывавы, страшэнны - 37 год.

Па начах людзей хапалі,
Як звяроў лавілі,
Катаваннем агаровы выбівалі,
За гэта ж потым і стралялі.

А яшчэ біліся ва ўсіх канцах,
Ворагаў навокал - праста жах:
Палякі, фіны, японцы
ды франкісты.

Усюды салдаты патрэбны
ды чэкісты.
За турботамі такімі
настай у свой час
41-ы незабытны для ўсіх нас.
Пад сто мільёнаў згубіла яна -
Другая сусветная вайна.

Лёг на смяротны абрус
І кожны трэці беларус.

А пасля такога ператрусу
Яшчэ паўтагод
заставалася таму Саюзу.
Доўгі кашляў і чыхаў
Ды нарэшце ціхенька сканаў.

А мы -
часцінка дзяржавы - маны -
Засталіся ўжо адны.
Як нам жыць і выжываць,
Каб сатаністамі не стаць.

Выбачайце, калі ласка,
Не дапаможа анікай падказка.
Будзе ясная дарога:
Воля - нарада, воля - Бога.

Сацыялізм, фашизм
ды камунізм
Гэта народная забава -
мазахізм.
Чацвёртае пакаленне дагрызе,
А з пятым у Інтэрнэт
ужо не запаўзе.

Знайшоў я дзеда і бацькі след,
А вось нашыя, дачка, сляды.
Глядзі, унукай след,
Дык гэта ж Інтэрнэт.

**Уладзімір Западзерскі,
г. Салігорск.**

Выйшла кніга твораў Юркі Геніуша "Смыком па сэрцы"

Беларуская Інтэрнэт-
Бібліятэка Kamunikat.org
стала выдаўцом кнігі Юркі
Геніуша "Смыком па сэрцы",
якая днімі з'яўлася ў Беластоку.

Пад адной вокладкай
сабраныя літаратурныя і
публіцыстычныя творы сына
Ларысы Геніуш і выдатнага
беларускага пісьменніка,
які заўчасна памёр у

1985 годзе. Кніга з'яўляецца
найбольш аб'ёмным зборам
ягоных тэкстаў з выбарам
розных жанраў творчасці
Юркі Геніуша. Раней у 1980
годзе ў Беластоку быў выда-

нны зборнік яго паэтычнай
лірыкі, перакладзенай на
польскую мову "Na roczku bylo tylko slowo". У

1992 г. выйшаў зборнік твораў "Маці і сын" з творамі

Ларысы Геніуш, а ў 1993 г. -

зборнік сатырычных фельтонаў і апавяданняў "З майскіх званіці".

"Вельмі обаў пра

свае тэксты